

Владислав Безпалько

**ДАТУВАННЯ КРИМСЬКО-ЛИТОВСЬКИХ
ПОСОЛЬСЬКИХ ДОКУМЕНТІВ 1506–1507 рр.
КНИГИ ЗАПИСІВ № 7 ЛИТОВСЬКОЇ
МЕТРИКИ**

Историк уточнил датировку крымско-литовских посольств 1506–1507 гг., аргументуячи власні спостереження матеріалами книги 7 Литовської Метрики. Описано особливості обміну посольствами між Вільном та Бахчисараєм на базі листування посадовців та правителів держав.

Ключові слова: Литовська Метрика, кримський хан, караван, посольство, дипломатичні відносини.

Историк уточнил датировку крымско-литовских посольств 1506–1507 гг., аргументируя собственные наблюдения материалами книги 7 Литовской Метрики. Описаны особенности обмена посольствами между Вильно и Бахчисараем на базе переписки чиновников и правителей государств.

Ключевые слова: Литовская Метрика, крымский хан, караван, посольство, дипломатические отношения.

Historian has specified dating of the Crimean-Lithuanian embassies in the 1506–1507, arguing his own observation by the 7th book of Lithuanian Metric. There are analyzed the features of the exchange of embassies between Vilno and Bakhchisaray according to the correspondence of officials and rulers.

Keywords: Lithuanian metric, the Crimean khan, caravan, embassies, diplomatic relations.

Литовська Метрика — великокнязівський та державний архів Великого князівства Литовського (далі — ВКЛ) — важливий комплекс документальних джерел, зокрема, для історії країн Східної Європи XVI ст.¹

Книга записів 7 Литовської Метрики², яка збереглася до нашого часу у копії кінця XVI ст., складається з документів різного характеру — дипломатичного, економічного та ін.³ Так, вона містить у собі значний масив посольських документів ВКЛ та інших держав. Ряд документів за 1506–1507 рр. недатовані.

У цій роботі ми спробували навести їх датування (точне або звужене до проміжку часу у кілька місяців чи тижнів). Увага приділяється кримсько-литовському посольському листуванню, а також іншим документам, у яких фігурують дипломатичні відносини між Кримським ханатом і ВКЛ.

Документи кримсько-литовського листування 1506–1507 рр. книги записів № 7 частково представлені ще у двох книгах Литовської Метрики. Це книга посольських справ, опублікована М. Оболенським⁴, а також книга записів № 8⁵. Публікацію цікавих нам документів здійснив також К. Пуласький, використавши перекладену польською мовою копію книги Литовської Метрики⁶. При розгляданні окремих документів ми також даємо посилання на вказані видання — адже у них подається загальне або неточне датування, чи воно взагалі відсутнє.

Литовський дослідник Е. Баньоніс, залучаючи матеріали книги записів № 7 для складення списку посольств ВКЛ до Криму, ймовірно, користувався датуванням документів, здійсненим К. Пулаським⁷. Доказом цього є те, що датування посольств вчений проводив із зазначенням лише року, без уточнення числа й місяця.

Особливе значення для датування вибраних нами документів становить скарбова книга видатків на татарські посольства, опублікована М. Довнар-Запольським⁸. Записи скарбової книги містять важливі дані про час прийому та відправлення послів і гінців, їх імена.

В нагоді можуть стати відомі дані проміжку часу, за який гінці та посли долали відстань між Кіркормом та Вільно (або іншим містом, де перебував великий князь). Найшвидше посольський шлях мусили б долати гінці. Місія гінця має за мету якнайшвидше донесення інформації. Мінімальна кількість учасників у її складі, забезпечувала максимальну мобільність. Перед відправленням посольства сторони зазвичай посилали гінця для попередження про його приїзд. Так, ханський гінець Батуш, посланий перед посольством Мамишвлана, прибувши до Мінська 5 серпня 1507 р., привіз листи, датовані 3 липня 1507 р. (Кн. зап. № 7 — Л. 54–58; Użr. kn. № 8 — S. 72–74). Відповідно вживалися заходи щодо зустрічі та супроводу посольств через Дике Поле озброєним ескортом. Венеціанський посол Амброджо Контаріні, приєднавшись до литовського посольства, подолав відстань між Києвом та Кримом (це близько половини шляху Вільно–Кіркорм) за 15 днів⁹. При цьому він два дні очікував у Черкасах на загін татар для супроводу, чисельністю у двісті чоловік. Татарські посольства на кордонах литовських володінь зустрічав «пристав» — дворянин, який супроводжував місію вглиб держави.

Отже, бачимо, що гінець, враховуючи час на вимушені зупинки, міг долати посольський шлях між ВКЛ та Кримським ханатом за 1–1,5 місяці.

Посольства зазвичай пересувалися повільніше. Кількість їх учасників разом із слугами складала десятки чоловік. До них також часто приєднувались купці, утворюючи таким чином караван для безпечного переходу зі своїми товарами через степ¹⁰. Литовські посли, які везли упоминки кримському хану, також формували досить велику валку з возів, навантажених коштовними

тканинами, одягом, та іншими речами¹¹. Такі коштовні речі доводилося перевозити з обережністю, щоби не зіпсувати¹². Також посольства робили часті зупинки у місцях отримання стацій.

Документи розглядаємо у порядку черговості розміщення їх у книзі. У розбитті записів на окремі документи ми керувалися виданням книги записів № 8 (Užr. kn. № 8). У таблиці подаємо наше датування документів у порівнянні з датуванням інших видань.

1. Ярлик кримського хана Менглі I Гірея до в. кн. Олександра Ягелончика (Кн. зап. № 7 — Л. 9–12; Užr. kn. № 8 — S. 50–51; Оболенский — С. 20–24; Pułaski — S. 287–289). У документі згадується Петро Фурс (Фурсович), як такий, що вже прибув до Криму з ВКЛ. Відомо, що він був відправлений з Вільно 19 липня 1506 р. (Ск. кн. — С. 50). Наразі цю дату можна вважати найбільш ранньою межею написання документа. Окрім іншого, мова йде про велике посольство від Менглі-Гірея, очолюване Тевекель-вланом (Тювикель, Тивикиль), князем Комратом¹³ і Чурум-Богатирем, яке споряджалося до Литви. У ярлику хан писав, що посилає гінця Томлака з повідомленням про пересування посольства. Гінець був прийнятий у Вільно 2 листопада 1506 р. (Ск. кн. — С. 52). Цю дату можемо вважати найбільш пізньою межею написання документа. Враховуючи дані про тривалість пересування гінця з посольською кореспонденцією (1–1,5 місяці), час написання можна означити серпнем–вереснем 1506 р. Датування написання цього ярлика є визначальним для датування інших документів великого посольства Тевекель-влана.

2. Лист Менглі-Гірея до Панів-Ради ВКЛ (Кн. зап. № 7 — Л. 12–13; Užr. kn. № 8 — S. 51–52; Оболенский — С. 24–26). У документі згадується Кереча (Гереча), як посол від хана до Панів-Ради. У такій ролі знаходимо цю особу у складі великого посольства Тевекель-влана (Ск. кн. — С. 55). Датуємо, як документ № 1.

3. Замітка про лист князя Довлотека до в. кн. Олександра Ягелончика, ідентичний з ярликом Менглі-Гірея (Кн. зап. № 7 — Л. Užr. kn. № 8 — S. 52; Оболенский — С. 26). У великому посольстві Довтелека представляв Айдар (Ск. кн. — С. 54). Датуємо, як документ № 1.

4. Лист Менглі-Гірея до в. кн. Олександра Ягелончика, з проханням пропустити через його володіння Августина, ханського слугу (Кн. зап. № 7 — Л. 13–14; Užr. kn. № 8 — S. 52; Оболенский — С. 26–27; Pułaski — S. 289). Августин згадується у складі великого посольства Тевекель-влана (Ск. кн. — С. 55). Датуємо, як документ № 1.

5. Лист від Синана (Сичана), ханського підскарб'я, і від ханського писаря, до в. кн. Олександра Ягелончика (Кн. зап. № 7 — Л. 14; Užr. kn. № 8 — S. 52–53; Оболенский — С. 27; Pułaski — S. 289–290). Послом від цих ханських придворних виступає вище згаданий Августин (Ск. кн. — С. 55)¹⁴. Датуємо, як документ № 1.

6. Запис про промови кримських великих послів на прийомі у в. кн. Сигізмунда I Старого (Кн. зап. № 7 — Л. 14–15; Užr. kn. № 8 — S. 53;

Оболенский — С. 27–28; Pułaski — S. 290). Дата не вказана, проте записано, що прийом відбувся у середу по обіді. Відомо, що офіційний прийом великого посольства Тевекель-влана відбувся за тиждень перед святом Трьох Королів, тобто 30 грудня 1506 р. (Ск. кн. — С. 52). За допомогою «вічного» табеля-календаря для визначення дня тижня будь-якої дати¹⁵ встановлюємо, що ця подія припадає на середу. Такий само результат маємо згідно календаря, розробленого Н.Н. Туркестановим¹⁶. На нашу думку, є два можливих варіанти датування документа. Слова на його початку «А как опосле...», ймовірно, відносяться до офіційного прийому посольства Тевекель-влана. В той же день, у середу, кримські послы після званого обіду висловлювали промови, про які записано у цьому документі. Іншим варіантом може бути середа 6 грудня 1507 р., коли перед своїм від'їздом з Мельника до Польщі литовський господар міг запросити послів на званій обід¹⁷.

7. Поради від коронних Панів-Ради (Кн. зап. № 7 — Л. 15; Użr. kn. № 8 — S. 53; Оболенский — С. 28–29; Pułaski — S. 290–291). Із документа дізнаємося, що коронним радним панам уже відомо про кримське велике посольство та надані йому Менглі-Гіреєм повноваження для укладення союзу. Гінець Томлак, який привіз ярлик від хана про сподівання на укладення союзних відносин через посольство Тевекель-влана, прибув до Вільно 2 листопада 1506 р. (Ск. кн. — С. 52). Цю дату можемо вважати найбільш ранньою межею написання. З поради краківського єпископа розуміємо, що на час появи документа сторони ще не склали присяги: «...радил, иж бы их милость, вшедши с царем в мир, дело свое... доводил». Присягання обох сторін відбулося до 7 січня 1507 р. (див. документ № 8). Таку дату можемо прийняти за найбільш пізню межу написання.

8. Присяга великого посла Тевекель-влана (Кн. зап. № 7 — Л. 16; Użr. kn. № 8 — S. 53–54; Оболенский — С. 29–30; Pułaski — S. 295–296). Ця подія відбулася між прийомом кримського великого посольства на сеймі у Мельнику 30 грудня 1506 р. (Ск. кн. — С. 52–55) і від'їздом великого князя. Згідно ітинерарію великих князів литовських, монарх перебував у Мельнику включно по 7 січня 1507 р.¹⁸ Присяги кримської і литовської сторін відбувалися за особистої присутності великого князя. Про це дізнаємося із листа Сигізмунда I Старого до Менглі-Гірея: «Ино мы своею доброю волею перед тыми твоими послы ... сами своею персоною... присягу вчинили...» (Кн. зап. № 7 — Л. 19; Użr. kn. № 8 — S. 55).

9. Лист Сигізмунда I Старого до кримського хана Менглі-Гірея, відправлений з посольством, яке очолювали пани Юрій Зенов'евич та Якуб Івашенцович (Кн. зап. № 7 — Л. 17–20; Użr. kn. № 8 — S. 54–55; Оболенский — С. 30–35; Pułaski — S. 298–300). Згідно записів скарбової книги це посольство було відправлене 22 лютого 1507 р. (Ск. кн. — С. 56). Варто зауважити, що за 1507 р. у даних скарбової та посольської книг розбіжність у датах відправлення посольств до Криму мінімальна і складає лише декілька днів. Так, за скарбовою книгою посольство Яцька Ратомського було відправлене з Троків 8 жовтня 1507 р. (Ск. кн. — С. 64), за посольською книгою 5 жовтня 1507 р. (Кн. зап.

№ 7 — Л. 81; Użr. kn. № 8 — S. 87). Маршалок і писар татарський Абрагим був відправлений з Городна відповідно 24 листопада 1507 р. (Ск. кн. — С. 72) і 26 листопада 1507 р. (Кн. зап. № 7 — Л. 95; Użr. kn. № 8 — S. 94). Отже, цей документ датуємо 22 лютого 1507 р.

10. Замітка «на пам'ять» Панам-Раді ВКЛ (Кн. зап. № 7 — Л. 20–21; Użr. kn. № 8 — S. 55; Оболенский — С. 35; Pułaski — S. 300). Датування документа визначаємо часовим проміжком між 7 січня 1507 р., коли Сигізмунд I Старий покинув сейм у Мельнику¹⁹, і названою у документі датою початку нового сейму на свято Громниці, тобто 2 лютого 1507 р.

11. Лист від Сигізмунда I Старого до кримського хана Менглі-Гірея (Кн. зап. № 7 — Л. 21–22; Użr. kn. № 8 — S. 56; Оболенский — С. 36–37; Pułaski — S. 296–297). Зазначено, що лист посланий Сорокою. Відомо, що Сорока був відправлений з Вільна за тиждень перед Громницями, тобто 26 січня 1507 р. (Ск. кн. — С. 56), з дипломатичною місією до Казані, з тим щоб побувати у Криму. Час написання документа визначаємо датою відправлення посла (див. також пояснення до документа № 8).

12. Лист від казанського хана Мухамед-Еміна до в. кн. Олександра Ягелончика (Кн. зап. № 7 — Л. 22–24; Użr. kn. № 8 — S. 56–57; Оболенский — С. 37–39; Pułaski — S. 294–295). Зі змісту документа дізнаємося, що він був написаний після перемоги казанських татар над московським військом. Розгром під Казанню відбувся 25 червня 1506 р.²⁰ Цю дату можна вважати найбільш ранньою межею написання документа. Посол казанського хана Аким-Бердей, який віз цього листа, прибув до ВКЛ разом з великим посольством Тевекель-влана (Ск. кн. — С. 55). Він же згадується у ярлику Менглі-Гірея як такий, що вже перебував при ханському дворі у Криму ще до відправлення посольства у ВКЛ (Кн. зап. № 7 — Л. 11; Użr. kn. № 8 — S. 51). Тому найбільш пізньою межею написання документа можна вважати вересень 1506 р., тобто пізню межу датування документів великого посольства Тевекель-влана (див. документ № 1).

13. Лист від Хаджи-султана до в. кн. Олександра Ягелончика (Кн. зап. № 7 — Л. 24–25; Użr. kn. № 8 — S. 57; Оболенский — С. 39–40; Pułaski — S. 291). Зі змісту можна припустити, що він входить до пакета документів дипломатичної місії великого посольства Тевекель-влана. Посланець Хаджи-султана Сивиндюк (Сювюндюк), який був відправлений з цим листом, згадується у складі великого посольства (Ск. кн. — С. 53). У скарбовій книзі брат Менглі-Гірея названий іменем Ямгурчей — ім'я Хаджи-султан він отримав після паломництва у Меку 1502 р.²¹ Датуємо як документ № 1.

14. Лист від царевича Мухамед-Гірея до в. кн. Олександра Ягелончика (Кн. зап. № 7 — Л. 25; Użr. kn. № 8 — S. 58; Оболенский — С. 41; Pułaski — S. 291). Продовжує ряд документів великого посольства Тевекель-влана. Слуга Мухамед-Гірея Тевекель, за змістом листа, мав разом з іншими скласти присягу від імені царевича перед литовським господарем. Він був присутній у складі великого посольства під час прийому у Сигізмунда I Старого 30 грудня 1506 р. (Ск. кн. — С. 53). Датуємо, як документ № 1.

15. Запис про лист від царевича Ахмата до в. кн. Олександра Ягелончика (Кн. зап. № 7 — Л. 25; Użr. kn. № 8 — S. 58; Оболенский — С. 41; Pułaski — S. 292). Цей лист, згідно із записом, за змістом співпадає з листом Мухамед-Гірея. Зі скарбової книги дізнаємося, що послом від Ахмата до Литви був Кулбердиш (Ск. кн. — С. 54). Датуємо, як документ № 1.

16. Лист від кримської цариці до в. кн. Олександра Ягелончика (Кн. зап. № 7 — Л. 25–26; Użr. kn. № 8 — S. 58; Оболенский — С. 42; Pułaski — S. 292). Він входить до групи документів великого посольства Тевекель-влана. Ахмет, посол від цариці, згадується під час прийому у Мельнику (Ск. кн. — С. 53). Датуємо, як документ № 1.

17. Лист від князя Тевекеля до в. кн. Олександра Ягелончика (Кн. зап. № 7 — Л. 26; Użr. kn. № 8 — S. 58; Оболенский — С. 42; Pułaski — S. 292). Слуга Тевекеля Баранча-Богатир, згаданий у документі як посол князя, фігурує у записах про прийом посольства Тевекель-влана (Ск. кн. — С. 54). Датуємо, як документ № 1.

18. Лист від Ширин Акгиш-мурзи до в. кн. Олександра Ягелончика (Кн. зап. № 7 — Л. 26; Użr. kn. № 8 — S. 58; Оболенский — С. 42–43; Pułaski — S. 292). Своїм послом мурза вказує Чженая (Дчаний), який згадується у складі великого посольства 31 грудня 1506 р. (Ск. кн. — С. 54). Датуємо, як документ № 1.

19. Лист від ханського писаря Абрагима до в. кн. Олександра Ягелончика (Кн. зап. № 7 — Л. 26; Użr. kn. № 8 — S. 58; Оболенский — С. 43; Pułaski — S. 292). Даний документ є окремим листом Абрагима до литовського монарха у корпусі документів великого посольства Тевекель-влана (Ск. кн. — С. 55). (У документі № 5 ханський писар фігурує без згадування імені). Датуємо, як документ № 1.

20. Промови посольства від Сигізмунда I Старого до казанського хана Мухамед-Еміна (Кн. зап. № 7 — Л. 27; Użr. kn. № 8 — S. 58–59; Оболенский — С. 43–44; Pułaski — S. 297). Посольство очолював Сорока. Відомо, що ця дипломатична місія була відправлена з Вільна 26 січня 1507 р. (Ск. кн. — С. 56). Цю дату приймаємо і для визначення часу написання документа (див. також документ № 11).

21. Лист від кримського хана Менглі-Гірея до Панів-Ради ВКЛ (Кн. зап. № 7 — Л. 28–29; Użr. kn. № 8 — S. 59–60; Оболенский — С. 45²²; Pułaski — S. 292–293). У листі хан згадує про давно приязнь і бажання відновити дружні і союзні стосунки з Литвою. Відповідно, він написаний до двосторонньої присяги у Мельнику. Відносимо до документів великого посольства Тевекель-влана. Датуємо, як документ № 1.

22. Випис з промов посольства від Сигізмунда I Старого до магістра Лівонського ордену Вольтера фон Плетенберга (Кн. зап. № 7 — Л. 29–31; Użr. kn. № 8 — S. 60–61). Документ містить інформацію, що дозволяє звузити межі його датування. Великий князь вказує, що татарське посольство, яке склало від імені Менглі-Гірея присягу у Мельнику, вже відправлене до Криму.

Разом з ним послане і литовське велике посольство. Відомо, що Тевекель-влан у супроводі великих послів Юрія Зенов'євича та Якуба Івашенцовича виїхали з Вільна 22 лютого 1507 р. (Ск. кн. — С. 56–60). Цю дату можна вважати ранньою межею написання. Із документа також дізнаємось, що на момент його написання господар ще перебував у Польському королівстві: «И скоро в Коруне дела наши земские в концы положим, не мешкаючи будем в панстве нашем Великом Князстве...» (Кн. зап. № 7 — Л. 31; Użr. kn. № 8 — S. 61). Згідно ітинерарію, записи у Литовській Метриці від імені Сигізмунда I Старого на території ВКЛ вели з 31 травня 1507 р.²³ Великий князь писав магістру, що литовське військо для війни з Московською державою мало зібратися у визначеному місці на Великдень. У 1507 р. це християнське свято припало на 4 квітня²⁴. Відтак, цю дату можемо вважати найбільш пізньою межею написання документа.

23. Ярлики від Менглі-Гірея до в. кн. Сигізмунда I Старого (Кн. зап. № 7 — Л. 46–50; Użr. kn. № 8 — S. 68–70; Оболенский — С. 61–67; Pułaski — S. 303–305). Зі змісту документів дізнаємось, що вони відправлені з посольством Ебаги-влана (Чдабокгу) і Хаджи-Мендея, яке відбуло з Криму у супроводі Петра Фурса. Перед посольством був посланий гінець Тактар, який був прийнятий литовським монархом у Бересті (Ск. кн. — С. 61). Відомо, що Сигізмунд I Старий перебував у Бересті 31 травня — 7 червня 1507 р.²⁵, прямуючи з Кракова до Вільна. Таким чином, дату 7 червня 1507 р. можна вважати найбільш пізньою межею написання. Найбільш ранню межу написання визначаємо по тому, що посольство Юрія Зенов'євича та Якуба Івашенцовича ще не прибуло до ханської резиденції, хоча Менглі-Гірей і знав про його відправлення: «А такеж ты, брат наш, до нас послал великие послы и они к нам придуть...» (Кн. зап. № 7 — Л. 47; Użr. kn. № 8 — S. 69). Отже, умовно за ранню межу приймаємо час відправлення литовського посольства 22 лютого 1507 р. (Ск. кн. — С. 56). Беручи до уваги, що гінці долали відстань посольського шляху за 1–1,5 місяці, можемо звизити датування документа до квітня 1507 р.

24. Лист від Менглі-Гірея до Панів-Ради ВКЛ (Кн. зап. № 7 — Л. 50; Użr. kn. № 8 — S. 70–71; Оболенский — С. 67–68; Pułaski — S. 305–306). Документ був відправлений з посольством Ебаги-влана: «...з добрым даром нашим Ебакги-улана... и до вас, приятелей моих, тыми ж помынки свои послал». Датуємо, як документ № 23.

25. Лист від Менглі-Гірея до князя Михайла Глинського (Кн. зап. № 7 — Л. 50; Użr. kn. № 8 — S. 71; Pułaski — S. 306). Відправлений з посольством Ебаги-влана. Датуємо, як документ № 23.

26. Лист від Менглі-Гірея до в. кн. Сигізмунда I Старого (Кн. зап. № 7 — Л. 77–79²⁶; Użr. kn. № 8 — S. 85–86; Оболенский — С. 93–96; Pułaski — S. 317–318). У документі йде мова про «великий лист» на підтвердження володіння рядом міст, за зразком листа, наданого ще Казимиру Ягелончику, а також про присяжний лист. Підтвердження володіння Києвом, Луцьком та іншими міс-

тами і землями датоване 2 липня 1507 р. (Кн. зап. № 7 — Л. 72–75; Użr. kn. № 8 — S. 83–84). Присяжний лист Менглі-Гірея та кримської знаті датований 14 липня 1507 р. (Кн. зап. № 7 — Л. 75–77; Użr. kn. № 8 — S. 84–85). Ці документи були відправлені з Мамиш-вланом (Мамуш), який у супроводі Юрія Зенов'євича посилався до Литви. Його посольство прибуло до литовського монарха до Троків (Ск. кн. — С. 66). У цьому місті великий князь перебував 4 вересня — 8 жовтня 1507 р.²⁷ Про те, що присяжного листа повіз саме Мамиш-влан, дізнаємося з ярлика Менглі-Гірея, який був відправлений з гінцем Батушом: «... Мамуш-влана в головах и иных послов, до тебе с присяжным листом пошлю» (Кн. зап. № 7 — Л. 55; Użr. kn. № 8 — S. 73). Відповідно, враховуючи час на подолання посольського шляху, можемо датувати документ 14 липня — 8 серпня 1507 р.

27. Лист від Менглі-Гірея до Панів-Ради ВКЛ (Кн. зап. № 7 — Л. 79–81²⁸; Użr. kn. № 8 — S. 86–87; Оболенский — С. 96–98; Pułaski — S. 321–322). Відправлений з посольством Мамиш-влана. Датуюмо, як документ № 26.

28. Лист Мухамед-Гірея до в. кн. Сигізмунда I Старого (Кн. зап. № 7 — Л. 88–89; Użr. kn. № 8 — S. 91; Pułaski — S. 324). Посол від царевича Кудаш, який віз цього листа, входив до складу посольства Янчури (Ск. кн. — С. 71). Це посольство прибуло до Городна 17 листопада 1507 р. (Użr. kn. № 8 — S. 90). Враховуючи час на подолання посольського шляху, датуюмо відправлені з ним документи жовтнем 1507 р.

29. Лист від Менглі-Гірея до в. кн. московського Василя III (Кн. зап. № 7 — Л. 89–91; Użr. kn. № 8 — S. 91–92; Pułaski — S. 325–326). У листі йдеться про ханського посла Екібаша, який разом з литовським посольством мав прямувати до Москви. Екібаш прибув до Литви з посольством Янчури (Ск. кн. — С. 71). Датуюмо, як документ № 28.

30. Запис про лист від Менглі-Гірея, з проханням відпустити в Орду татарина Азбердея (Кн. зап. № 7 — Л. 91; Użr. kn. № 8 — S. 92; Pułaski — S. 326). Датуюмо, як документ № 28.

31. Посольські промови від Панів-Ради ВКЛ до коронних Панів-Ради (Кн. зап. № 7 — Л. 106–108; Użr. kn. № 8 — S. 100–101). У документі йде мова про фінансову допомогу з польської сторони для утримання татарських послів і відправлення подарунків кримському хану, його родичам та наблизеним. Зазначається, що посольство з «братією» хана ще перебуває у ВКЛ. Відомо, що братом Менглі-Гірей називав Мамиш-влана (Кн. зап. № 7 — Л. 76; Użr. kn. № 8 — S. 86). Посольство Мамиш-влана прибуло до Троків, де великий князь перебував 4 вересня — 9 жовтня 1507 р.²⁹; відправлене не раніше 24–26 листопада 1507 р. (Кн. зап. № 7 — Л. 95; Użr. kn. № 8 — S. 94; Ск. кн. — С. 66; 72). Отже, документ можемо датувати 4 вересня — 26 листопада 1507 р.

Таким чином, проведене нами більш детальне датування документів книги записів № 7 Литовської Метрики дає можливість для уточнення та перегляду хронології дипломатичних відносин ВКЛ з Кримським ханатом початку XVI ст.

БЕЗПАЛЬКО ВЛАДИСЛАВ

№	Знаходження документів у Кн. зап. № 7 (Л.)	Датування за Użr. kn. № 8	Датування за Pułaski	Наше датування
1	9–12	1506 р.	1506 р.	19.07.–02.11.1506 р. (08.–09.1506 р.)
2	12–13	– // –	–	– // –
3	13	– // –	–	– // –
4	13–14	– // –	– // –	– // –
5	14	– // –	– // –	– // –
6	14–15	– // –	– // –	30.12.1506 р. або 06.01.1507 р.
7	15	– // –	– // –	02.11.1506– 07.01.1507 р.
8	16	– // –	– // –	30.12.1506– 07.01.1507 р.
9	17–20	– // –	– // –	22.02.1507 р.
10	20–21	– // –	– // –	07.01.–02.02.1507 р.
11	21–22	– // –	– // –	26.01.1507 р.
12	22–24	– // –	– // –	25.06.–09.1506 р.
13	24–25	– // –	– // –	19.07.–02.11.1506 р. (08.–09.1506 р.)
14	25	– // –	– // –	– // –
15	25	– // –	– // –	– // –
16	25–26	– // –	– // –	– // –
17	26	– // –	– // –	– // –
18	26	– // –	– // –	– // –
19	26	– // –	– // –	– // –
20	27	– // –	– // –	26.01.1507 р.
21	28–29	– // –	– // –	19.07.–02.11.1506 р. (08.–09.1506 р.)
22	29–30	– // –	–	22.02.–04.04.1507 р.
23	46–50	1507 р.	1507 р.	22.02.–07.06.1507 р. (04.1507 р.)
24	50	– // –	– // –	– // –
25	50	– // –	– // –	– // –
26	77–79	– // –	– // –	04.09.–26.11.1507 р.
27	79–81	– // –	– // –	– // –
28	88–89	– // –	– // –	10.1507 р.
29	89–91	– // –	– // –	– // –
30	91	– // –	– // –	– // –
31	106–108	– // –	–	04.09.–26.11.1507 р.

¹ *Блануца А.В., Ващук Д.П.* Литовська Метрика // Енциклопедія історії України. — Т. 6. — К., 2009. — С. 178–185.

² Российский государственный архив древних актов. — Ф. 389. — Оп. 1. — Ед. хр. 7 (далі у тексті — Кн. зап. № 7).

³ Детальніше про склад Книги записів 7: *Бережков Н.Г.* Литовская Метрика как исторический источник. — Ч. I: О первоначальном составе книг Литовской Метрики по 1522 г. — М.–Л., 1946. — С. 63, 101–102, 125–127, 148–149.

⁴ Сборник князя Оболенского. — № 1: Книга посольская Великого княжества Литовского. 1506. — М., 1838 (далі у тексті — Оболенский).

⁵ Lietuvos Metrika. Knyga № 8 (1499–1514): Užrašymų knyga 8 / Parengė A. Baliulis, R. Firkovičius, D. Antanavičius. — Vilnius, 1995 (далі у тексті — Užr. kn. № 8).

⁶ *Pułaski K.* Stosunki z Mendli-Girejem chanem Tatarów Perekopskich (1469–1515): akta i listy. — Warszawa, 1881 (далі у тексті — Pułaski).

⁷ *Banionis E.* Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pasiuntinybių tarnyba XV–XVI amžiasis. — Vilnius, 1998. — S. 191–192.

⁸ Скарбовая книга 1502–1509 гг. // Известия Таврической ученой архивной комиссии. — Симферополь, 1898. — № 28. — С. 19–91 (далі у тексті — Ск. кн.).

⁹ Барбаро и Контарини о России. К истории итало-русских связей в XVI в. — Ленинград, 1971. — С. 211–213.

¹⁰ Русская историческая библиотека. — СПб., 1903. — Т. XX. — Стб. 1174–1175.

¹¹ Наприклад, Яцько Ратомський 1517 року привіз татарам 12 возів подарунків: Памятники дипломатических сношений Московского государства с Крымом, Нагаями и Турциею. — Т. II: 1508–1521 гг. // Сборник русского императорского исторического общества. — Т. 95. — СПб., 1895. — С. 176–177.

¹² Наприклад, восени 1542 року литовський посол не встигав у домовлений строк привезти сукно на упоминки через великі дощі і розлиття річок (Русская историческая библиотека. — Юрьев, 1914. — Т. XXX. — Стб. 88).

¹³ У деяких документах названий як «Япунчей князь», «Комрат, князь Гаидарова брата Япунчая».

¹⁴ У скарбовій книзі, окрім підскарб'я, згадується ім'я писаря Абрагима: «Августин Фряжин... от царева подскарбьего от Синапа принес коверец солгацкий, а от писара царева Абрагима принес збанок глиняный...»

¹⁵ *Селешников С.И.* История календаря и хронология. — М., 1972. — С. 199–201; *Климишин И.А.* Календарь и хронология. — М., 1981. — С. 176–177.

¹⁶ *Туркестанов Н.* Сокращенный календарь на тысячу лет (900–1900), составленный для проверки годов в летописи. — СПб., 1868. — С. 69. Відповідність дат з днями тижня у скарбовій книзі також узгоджується згадкою про понеділок 12 липня 1507 р. (Ск. кн. — С. 61).

¹⁷ *Бережков Н.Г.* Итинерарий великих князей Литовских по материалам Литовской Метрики (1481–1530 гг.) // Археографический ежегодник за 1961 год. — М., 1962. — С. 192.

¹⁸ Там же.

¹⁹ Там же.

²⁰ Полное собрание русских летописей, изданное археографической комиссией. — Т. 4. — СПб., 1848. — С. 136; Т. 13. — М., 1965. — С. 3; Т. 28. — М.–Л., 1963. — С. 339.

²¹ *Сыроечковский В.Е.* Мухаммед-Герай и его вассалы // Ученые записки Московского Государственного университета им. М.В. Ломоносова. — М., 1940. — Вып. 61: Ист. — С. 64.

²² Зберігся тільки початок документа.

²³ *Бережков Н.Г.* Итинерарий великих князів Литовських... — С. 192.

²⁴ *Туркестанов Н.* Сокращенный календарь на тысячу лет... — С. 69.

²⁵ *Бережков Н.Г.* Итинерарий великих князів Литовських ... — С. 192.

²⁶ Заголовок документа «Поселство послано через пана Яцька Ратомьского до Менъдли Кгирея, цара перекопского», ймовірно, помилково скопійований з наступного документа. — Л. 81–83.

²⁷ *Бережков Н.Г.* Итинерарий великих князів Литовських ... — С. 193.

²⁸ Заголовок документа «Лист от Менъдли Кгирея, цара перекопского, посланы с Трок слугами его Батушом а толмачом», ймовірно, помилково скопійований з наступного документа. — Л. 85–86. Батуш прибув до Мінська, а відправлений з Троків (Кн. зап. № 7 — Л. 54; Ужр. кн. № 8 — С. 72; Ск. кн. — С. 65).

²⁹ *Бережков Н.Г.* Итинерарий великих князів Литовських ... — С. 193.